

■ POVINNÉ VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ SE ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

- Program semináře

■ Literatura a internetové zdroje

- HAMADOVÁ, P.; KVĚTOŇOVÁ, L.; NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie*. 2007
 - ICEVI Europe. *Preparing teachers of the visually impaired to support integration/inclusion*.
 - KEBLOVÁ, M. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. 1998
 - MASON, H. *Visual Impairment*. 1997
 - MORAVCOVÁ, D. *Rozvoj dovedností zrakového vnímání*. 2011
 - Vágnerová, m. *Oftalmopsychologie*. 1995
 - [http://www. Lampa](http://www.Lampa)
 - <http://www.brailnet.cz>, <http://www.tyflocentrum.cz>, <http://www.msmt.cz>, <http://www.rvp.cz>, <http://www.lampa>
 - http://spc.upol.cz/profil/wp-content/uploads/2012/metodiky/ZP_Metodika_overovani_web.pdf
-
- Integrace vs. inkluze (Mason in ICEVI, 2002)
-
- Osobnost dítěte
 - věk, kdy došlo k vadě
 - druh a stupeň vady zraku
 - přidružená postižení
 - kognitivní schopnosti
 - složky školní zralosti
 - Vybavení, otevřenost, umístění školy, učitel
 - Rodina a rodiče

- Speciálně pedagogická podpora

Základní vzdělávání dětí se ZP v roce 2009/2010 v České republice - tabulka

- Mladší školní věk
 - Školní období – fáze píce a snaživosti (Erickson, 1963)
 - Nástup do školy – důležitý sociální mezník, potvrzení normality
 - Nový kolektiv – konfrontace s vrstevníky, hodnocení sebe sama, srovnávání
 - Identifikace s učitelem
 - Stimulace psychického vývoje ve školním období
 - Rozvoj poznávacích procesů, rozvoj POSP
 - Vytvoření strategie pro zrakovou práci
 - Důraz na paměť, velký rozvoj sluchové paměti
 - Řeč jako kompenzace
 - Volba formy vzdělávání respektuje osobnost dítěte
 - obě řešení mohou vést k zátěži, problémům
 - Správný odhad schopností rodiči
 - Velké nároky na rodiče při přípravě
 - Speciální škola
 - odlišnost školy
 - sociální interakce s dětmi s podobným postižením
 - Internát
 - Integrace
 - izolace ve skupině
 - úroveň kompetencí může být odlišná od zdrav. spolužáků
 - sebesrozažení ve skupině
- Starší školní věk

- Sociální úkol – osamostatnění z vazby na rodinu a hledání vlastní identity
 - Ukončení puberty - volba povolání a diferenciací zájmů
 - Puberta
 - kritičnost vůči okolí a sobě samému
 - image mezi vrstevníky
 - období tělesných změn
 - přecitlivělost na své postižení
 - začlenění skrze volnočasové aktivity, oblékání
 - puberta pro ZP náročnější
 - uvědomění si nedostatků kompetencí
 - revolta, negativismus
 - význam má budoucnost → uvědomění si trvalosti handicapu – různé reakce
 - vzdělávání v integraci
 - kompenzace dobrým prospěchem X špatné prospívání – odmítání
 - realističtější sebehodnocení a lepší komunikace
 - volba povolání/školy
 - diferenciací školním prospěchem a limitace handicapem
 - krize identity – deprivace v oblasti seberealizace
 - aktivní role rodičů při vyhledávání školy
 - úroveň kompetencí – faktor úspěšné volby
-
- **RVP a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami**(www.msmt.cz)
 - Na úrovni ŠVP je možné přizpůsobit obsah vzdělávání
 - Na základě ŠVP se vytváří IVP
 - Lze stanovit odlišnou délku vyučovací hodiny
 - Speciální vyučovací předměty a předměty speciálně pedagogické péče podle druhu postižení
 - POSP

- zraková stimulace
 - práce s optickými pomůckami
 - čtení a psaní BP
 - <http://www.sss-ou.cz/index.php?s=zs&show=54&kat=54&pn=P%E9%E8e%20o%20%9E%E1ky%20se%20speci%E1In%EDmi%20pot%F8ebami>
 - Podmínky pro vzdělávání dětí se zdravotním postižením
- **RVP - klíčové kompetence a vzdělávací oblasti**
 - Kompetence k učení
 - Kompetence k řešení problémů
 - Kompetence komunikativní
 - Kompetence pracovní
 - Kompetence sociální a personální
 - Kompetence občanské
 - Jazyk a jazyková komunikace
 - Matematika a její aplikace
 - Informační a komunikační technologie
 - Člověk a jeho svět
 - Člověk a společnost
 - Člověk a příroda
 - Umění a kultura
 - Člověk a zdraví
 - Člověk a svět práce
- **Specifické kompetence žáků se zrakovým postižením** (ICEVI Europe [online], 1999)
 - Funkční a kompenzační kompetence včetně komunikace

- Schopnost orientace v prostoru a samostatného pohybu
 - Sociální kompetence
 - Kompetence pro samostatný život
 - Kompetence pro volnočasové aktivity
 - Schopnost poradit si v profesní přípravě a výkonu profese dle typu postižení
 - Kompetence k využití technologií pro zrakově postižené
 - Kompetence k efektivnímu využívání zraku
-
- **Opatření při výuce žáků se zrakovým postižením**
 - Socializace žáka a ovlivnění klimatu ve třídě
 - Příprava školy, pedagogů, žáků
 - Žák by měl upřesnit, jak vidí, co potřebuje
 - Dovednost navazovat kamarádské vztahy ↔ izolace ↔ sebepojetí ↔ sebevědomí
 - Podpora skupinové práce
-
- **Zásady a metody při výuce**
 - Reálné cíle a vyšší časová dotace na práci
 - Menší počet zadaných úloh v hodině
 - Verbalizace učitelem, omezení práce na tabuli (požadavky na barvu a křídlo tabule)
 - Rozvoj poslechových dovedností
 - Názornost, konkrétní příklady
 - Exkurze
 - Praktické demonstrace, blízkost učitele
-
- **Osvětlení a volba pracovního místa**
 - Vhodné, ne oslňující

- Zdroj světla zezadu n. z boku
- Některé děti – přisvícení u lavice
- Žaluzie – možnost regulace
- Při výkladu učitel nestojí před oknem

Pracovní místo, lavice

- Povrch lavice matný, kontrastní
 - Případně lze použít světlejší ubrus
 - Sklopné lavice a sklopné desky
 - Děti nevidomé
-
- **Prezentace učiva**
 - Použití tabule
 - Sedět blízko, tak jak mu to vyhovuje, dle zbylého vidění
 - Psát na tabuli tiskacím , barva křídý?
 - Pozor na přesvícení
 - Upřednostnění práce s pracovními listy
-
- **Úprava prostředí**
 - Seznámení s třídou a školou
 - Rozmístění ve třídě neměnit
 - Seznámit s úložnými prostory, skříňkami
 - Matná barva, nelesknoucí podlahy
 - Dveře, kliky, vypínače – kontrastně barevné
 - Lze použít jen barevnou lepicí pásku
 - Nástěnky a postery – kontrastní, na bílém pozadí, s jasným tiskem
 - Popisky v brailu v adekvátní výšce, popisky v černotisku ve výšce očí

- **Upravené prostředí třídy základní školy pro ZP žáky**

- **Škola Jaroslava Ježka**

- **Čtení černotisku**
 - Kvalitní tmavý tisk
 - Bezpatkové písmo
 - Optimální zvětšení vs. nezvětšení
 - Mezery mezi písmeny, slovy, řádky
 - Záložka v délce řádku
 - Zjednodušený pracovní list
 - Optika a optoelektronika

- **Psaní latinkou**
 - Náročný proces
 - Mnohdy neupravené písmo
 - Slabá koordinace oko-ruka
 - Psací potřeby s tlustou stopou
 - Při nácviku držení pera lze využít televizní lupu
 - Linkované listy s atypickou roztečí
 - Sešity A4"

- **Čtení a psaní Braillova písma**
 - Trénink hmatu od raného věku
 - Dovednost číst tyflografická zobrazení
 - Nemožnost skenovat znakem slovo X čtení po písmenu

- Návčik vlastnoručního podpisu latinkou
- Principy Braillova písma

- **Braillovo písmo**

- **Specifika výuky žáků se ZP**

- **Jazyková výuka a humanitní předměty**
 - výcvik paměti a technika zápisu
 - volba správného komunikačního prostředku a práce s textem
 - Verbalizace
 - Při dlouhém výkladu – střídání mluvčích
 - projektová výuka
 - Úprava textů s obrázky, eliminace některých prvků

- **Přírodní vědy**
 - Matematika
 - Speciální sady a názorné pomůcky
 - 3D modely
 - Kalkulačky s hlasovým výstupem
 - Zeměpis, Přírodopis
 - Konturování, překrývání při zpětné projekci,
 - Modely, reliéfní obrázky i u slabozrakých žáků
 - Audiovizuální nahrávky
 - Exkurze
 - Chemie, Fyzika
 - Využití interaktivních tabulí, záznamů experimentů

- Natáčení pokusů
 - Demonstrace v blízkosti učitele

- **Estetické vědy**
 - Výtvarná výchova
 - Kreslenky, vyrývání, tkanička, seskupování magnetků, bodání, vkládání, husté a prstové barvy, modelování, používání různých materiálů
 - Hudební výchova
 - Poslech hudby, zpěv z paměti
 - Braillovský notopis
 - Hra z paměti, specifika při držení nástroje

- **Tělesná výchova**
 - Informovanost o diagnóze a omezeních z toho vyplývajících
 - Zlepšování koordinace těla, prvky POSP
 - Hmatové ověření cviků u učitele, zvukové signály, odměřování vzdáleností,
 - Ozvučení pomůcek, majáčky, trasování

Pracovní vyučování

- Pracovní návyky a sebeobsluha, předprofesní příprava
 - Rozvoj jemné motoriky
 - Třídění materiálů, akusticky i hmatově
 - Opatrnost proti úrazu ruky

- ...videomateriál
- <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1096056775-pomahejme-si/21055211308/>
- DVD – Rozvoj hmatového vnímání, 2. díl

- **Adolescence (15-18)**
 - období hledání vlastní identity a fáze přípravy na povolání
 - ztráta role žáka a rovnosti, diferenciací zájmů
 - na konci období – zařazení mezi zdravé (pro některé nová situace → krize identity)
- Adolescence u jedinců s ZP
 - poslední šance uvolnění se z vazby na rodinu
 - vazba na skupinu stejně postižených (efekt similarity)
 - vazba na skupinu zdravých (sociální strategie pro uspokojující vztahy)
 - volba povolání
 - omezení výběru
 - ovlivnění rodiči
 - nereálné představy – úloha rodiny
- Konec adolescence u jedinců s ZP
 - přechod do zaměstnání
 - zařazení mezi zdravé
 - nezaměstnanost (ohrožení seberealizace a sociální adaptace → pasivita)
 - partnerství, popř. rodičovství – potvrzení normality
 - prestiž a rovnocennost ve společnosti
 - omezení výběru partnera (hra na jistotu, izolace, zdravý partner)
- **Volba budoucí profese a výběr školy** (Finková a kol., 2007; Opatřilová, Zámečnicková, 2007)
 - Zraková vada a omezení z ní vyplývající, doba vzniku
 - Stupeň vady
 - Vhodnost a přiměřenost zvoleného povolání
 - Znalosti, přání, dovednosti a schopnosti studenta se ZP
 - Připravenost školy

- **Střední školy pro zrakově postižené**
 - Speciální vzdělávání - Vyhláška č. 73/2005
 - SOU pro zrakově postižené
 - OU pro zrakově postižené
 - praktická škola pro zrakově postižené
 - gymnázium pro zrakově postižené
 - střední odborná škola pro zrakově postižené
 - konzervatoř pro zrakově postižené

- předměty speciálně pedagogické péče zařazeny v ŠVP - podpora specifických kompetencí

- **Současný přehled středních škol pro zrakově postižené I**
 - **Gymnázium pro zrakově postižené a střední odborná škola pro zrakově postižené (Praha)**
 - gymnázium
 - obchodní akademie
 - obchodní škola

 - **Střední škola Aloyse Klara (Praha)**
 - keramická výroba
 - kartáčnické a košíkařské práce
 - Keramik
 - Čalouník
 - Knihař
 - rekondiční a sportovní masér
 - textilní výtvarnictví

 - **Současný přehled středních škol pro zrakově postižené II**

 - **Konzervatoř Jana Deyla a střední škola pro zrakově postižené (Praha)**
 - Hudba

- Zpěv
- ladění klavírů a hudebně kulturní činnost
- **Praktická škola při Škole Jaroslava Ježka**
- **Střední škola, základní škola a mateřská škola pro zrakově postižené (Brno)**
 - obchodní akademie
 - sociální činnost
 - masér sportovní a rekondiční masér
 - Pečovatelské služby, textilní a oděvní výroba

Vzdělávání osob se ZP na vysoké škole

- Obory
- zvyšuje se počet vysokoškolských studentů se zrakovým postižením
- podpora středisek pro pomoc studentům s postižením (Carolina, Teiresiás, atd.)
- <http://www.teiresias.muni.cz/?chapter=2-4>
- <http://www.tereza.fjfi.cvut.cz/>
- <http://carolina.mff.cuni.cz/>
- <http://www.uss.upol.cz/cz/centrum-pomoci-handicapovany/>